

EFFECT OF SEMMELWEIS 12.

Semmelweis erdélyi tanítványa: Maizner János szülészprofesszor

A Transylvanian Disciple of Semmelweis: Professor János Maizner

Dr. Gaál György PhD

Házsongárd Alapítvány ügyvezető elnöke

gaalviola@yahoo.com

Initially submitted October 10, 2015; accepted for publication november10, 2015

Abstract:

Professor János Maizner (1828–1902) was born at Vác, studied medicine at the Royal University from Pest. His master in surgery was professor János Balassa, in 1857/58 he was assistant to Ignác Semmelweis, professor of obstetrics, discoverer of the causes of puerperal fever. Under his influence he became an obstetrician, promoter of his master's ideas. He started to write studies in Orvosi Hetilap. In 1859 Maizner was appointed to professor of obstetrics at the Medical-Surgical Institute from Kolozsvár (now: Cluj/Romania). He also became head of the Maternity Institute from this town. As soon as the Royal Hungarian University from Kolozsvár was opened (1872) Maizner was promoted to university professor of obstetrics. He was elected dean (1874/75) and also rector (1885/86) of the university. Together with his assistants (Manó Góth, Gábor Engel, Károly Ákontz) he directed the Section for Obstetrics of the “Karolina” Hospital from Kolozsvár. The section worked in very poor conditions. He got retired in 1892. His scientific activity refers mostly to the history of medicine. His most important work is the History of the Medical-Surgical Institute (1775–1872) from Kolozsvár (1890).

Keywords: disciple of Semmelweis, John Maizner, dean and rector in Kolozsvár/Cluj

Kulcsszavak: Semmelweis tanítványa, Maizner János, dékán és rector Kolozsváron

A jezsuita rend 1773-as felszámolását követően, annak kolozsvári tanintézetéből Mária Terézia egyetemet szeretett volna kifejleszteni. 1774–75-ben két kart meg is alapított, a jogtudományit és az orvos-sebészt. Az utóbbi csak lassan fejlődött, néhány tanára sebészeket és bábákat képzett. Minthogy az egyetem nem jött létre, a kar fokozatosan önállósult, s 1817-től Orvos-sebész Tanintézet lett az elnevezése. A tanintézet történetének jelentős fejlődési mozzanata, hogy 1832-ben három évesre emelik a tanulmányi időt. A két orvosdoktor és két sebész-szülész-mester tanár már csak nehezen tudja ellátni az órákat, s ezért 1837 januárjában versenyvizsgát hirdetnek három tanszékre. A császári-királyi kinevezést kapott új tanárokat

október 5-én Kovács Miklós római katolikus püspök iktatja be, latin és magyar nyelvű beszéddel. Az újonnan kinevezettek mind orvosdoktorok, s lényegesen emelik az intézet szakmai színvonalát: dr. Székely Miklós (élettan, általános kór- és gyógytan, gyógyszeratan), dr. Szabó József (bonctan, szülészeti), dr. Joó István (természet-, vegy- és növénytan). [5, 9]

Az 1850-es években Csíkszeredai Szabó József válik az intézet vezető egyéniségévé. Mint a Nagyszebenben székelő Hadi és polgári ormányzóság Közoktatásügyi osztályának magyar tanügyért felelős előadója, eléri, hogy a tanintézet mellé, 1851-ben az Országos Karolina Kórház részeként Szülőintézetet állítsanak fel. Végül a katedrára visszatérve már csak az elméleti és gyakorlati szülészeti oktatja. 1856-tól helyettesként Szabó kénytelen átvenni a belgyógyászat tanítását is. 1858-ban átpályázik erre a tanszékre, s a szülészeti meghirdetik. [4] Többen is pályáznak a katedrára, közülük az uralkodó 1859. június 12-én Maizner Jánost nevezi ki.

Maizner egy Szászországból, Meissen városából háborús időkben Magyarországra menekült család sarjaként Vácon született, 1828. május 24-én. Szülővárosa piarista gimnáziumában és püspöki líceumában tanult. Épp abban az évben, mikor a Vácot Pesttel összekötő vasútvonal megépült, 1846-ban iratkozott be a pesti egyetem orvosi karára. Hat évig diákoskodott. Közben lelkesedéssel éli meg az 1848-as forradalom kitörését, a márciusi tüntetéseken is részt vesz, de a harcoktól már távol marad. A forradalom előtt magyarul és latinul folyik az egyetemi oktatás, a szabadságharc bukása után a tanárok jó része latinul és németül tartja előadásait. 1849-től a híres pesti gyógytártulajdonos, Wagner Dániel két fiának a nevelője. 1852-ben szerzi meg az orvosdoktori diplomát. A fiatal, lelkes, magyar érzelmű sebészstanár Balassa János büvkörébe kerül, s beiratkozik hozzá mütönövendéknek. Miután vagy négy évet Balassa mellett tölt, 1857-ben Semmelweis tanszékére kerül tanársegédnek. Sőt, a professzor utóbb megbízza, hogy az éppen megindult Orvosi Hetilapban közöljön kimutatást a „Szülészeti kóroda” egy tanév alatti működéséről [2]. A mindössze 26 ágyal bíró osztályon egy év alatt 566 terhes és szülő nő fordul meg, s közülük 19 – még itt is! – gyermekágyi láz áldozata lesz.[7] Maiznert már ez az írása is Semmelweis tanainak feltétlen híveként tünteti fel. Ugyanis sokan még évtizedek múlva is kételkedtek a professzor igazában.

1. kép Maizner János (1828-1902)

1857 nyarán Maizner megszerzi sebészdoktori és szülésmesteri oklevelét is, s mivel nősülni készül, előbb Jászladányban majd Kapnikbányán vállal orvosi állást. 1859-ben pályázat útján megkapja a kolozsvári Orvos-sebészi Tanintézet szülészettanári állását. Ősszel költözik Kolozsvárra, leteszi a hivatali esküt, majd átveszi a Szülőintézet vezetését. A kolozsvári tanintézet ekkoriban hároméves tanfolyammal ún. polgári sebészeket és öthónapos tanfolyammal bábákat képzett.[9] Erdélyben az orvosdoktor akkoriban ritkaságnak számított, a gyógyítás többnyire a sebészekre hárult. Maizner mellett egy-egy sebészi diplomás tanársegéd is dolgozott. A II. éves sebészek hallgatták az elméleti szülészet kurzusokat, s naponta egy óra gyakorlaton vehettek részt a Szülőintézetben. Ez az intézet a kolozsvári Óvárban, a Karolina téren működött vagy 20 ágygal. Az „úri nők” otthon szültek, ide csak a hajléktalan, többnyire leányanyák vették fel magukat. Itt állami költségen tölthették terhességük utolsó heteit, illetve gyermekágyasként is ellátták őket. [11] Sőt, ha a gyermeküket ott hagyták, azt kiadták nevelőszülőknek. [3] A bábatanfolyamok minden évben

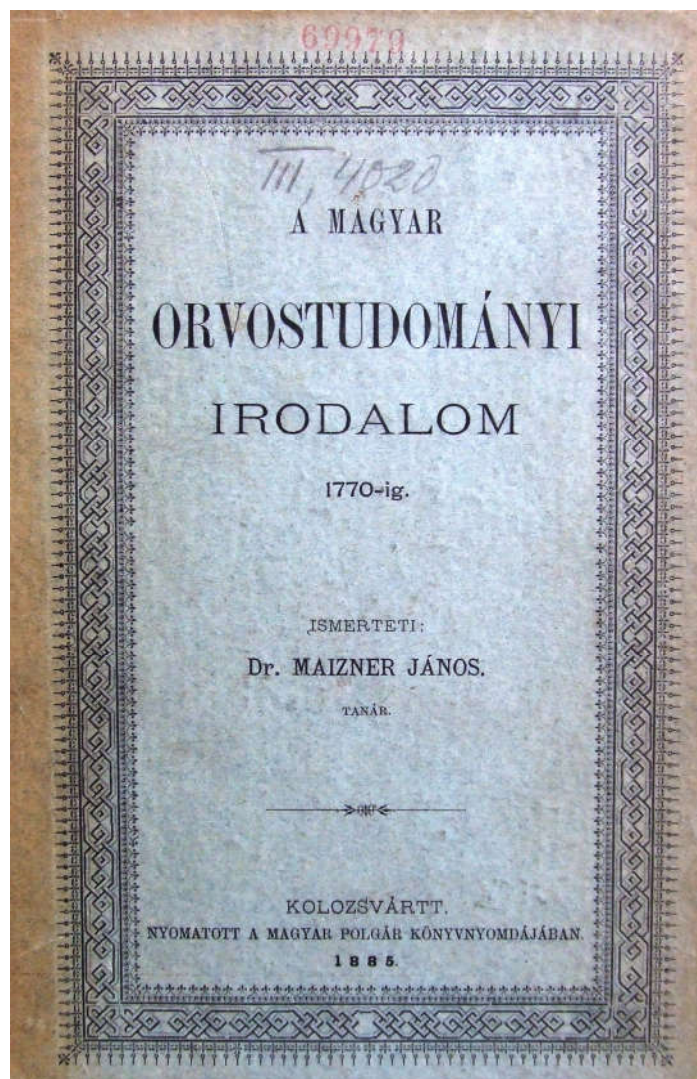
március 1-jén kezdődtek. Csak az írni-olvasni tudó 20–40 év közötti nők jelentkezhettek, egy részük ösztöndíjat kapott. Évente 40 körül vettek részt a kurzuson. Az elméleti órát a tanár tartotta, a napi gyakorlatot többnyire a tanársegéd és az intézeti bába. A tanfolyam érdekessége, hogy három nyelven, magyarul, románul és németül folyt. Maiznernek is meg kellett tanulnia románul, utóbb Ioan Volcinschi csernovici egyetemi tanársegéd román szülészeti tankönyvét lefordította magyarra.

A Kolozsvárt működő orvostanások a XIX. században mind gyakorló orvosként is működtek. Kétlovas kocsijukkal járták a várost, de még a környéket is. A módosabb polgári és főúri családoknál háziorkodni rangot jelentett. Ezeket a családokat hetente felkereste az orvos, s érdeklődött a felmerülő problémákról.[6] Maizner is rövidesen széles patientúrát alakított ki a városban. Ide már magával hozta feleségét, Hilóczy Otíliát, aki vagy nyolc gyermekkel örvendeztette meg. Csak négyen érték meg a felnőttkort. Még az 1860-as évek végén megvásárolták a Belső Magyar utca 31. szám alatti hathelyiséges földszintes házat, s a professzor itt élt haláláig. Csak utána adták el azt az örökösök, helyén a ma is látható Kossuth Lajos (Bd. 21 Decembrie 1989) utca 34. számú szecessziós bérház áll.

1872 őszén megnyílt a kolozsvári Magyar Királyi Tudományegyetem. Orvosi karának tanszemélyzete nagyrészt az Orvos-sebészi Tanintézet oktatói közül került ki.[5] Október 29-én Maizner is megkapta az Elméleti és gyakorlati szülészeti tanszékre a kinevezést. Ezután évente heti 10–12 órát hirdetett meg, elméleti szülészet kurzust heti 5 órában a III–IV. éves orvostanhallgatóknak, s ugyancsak 5 óra kórházi gyakorlatot. A második félévben az órák nagy részét a bábakurzus résztvevőinek tartotta. Ugyanis ezt a képzést az egyetem keretében is folytatták. Nagy könnyebbséget jelentett a professzor számára, hogy ezután orvosdoktor tanársegédek voltak segítségére, akik bent laktak a Szülőintézetben, s az állandó felügyeletet biztosították, a gyakorlatokat is vezették. Három tanársegéde, Góth Manó, Engel Gábor és Ákontz Károly egyetemi magántanárságot, az első kettő rendkívül tanári címet is szerzett, s mindegyikük szakirodalmi munkássága jóval felülmúlta a professzorét. [5, 6, 12] Érdekes módon Maiznert ezekben az években már nem annyira a szülészet aktualitása foglalkoztatta, hanem az orvostörténet. A nagyközönség számára is meghirdetett nyilvános előadásai sorra bemutatták a szülészet történetét az ókortól kezdve, majd külön feldolgozta a magyar szülészeti szakirodalmat. 1874/75-re dékánnak, 1885/86-ra rektornak választották. Rektori székfoglaló előadása az 1770-ig terjedő magyar orvostudományi irodalmat vette számba. [10]

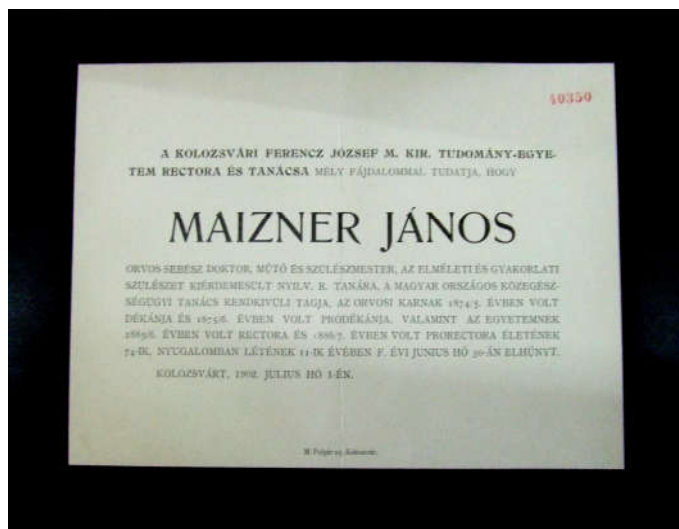
Az Orvosi kar felkérésére az 1870-es években írta meg Maizner főművét, az Orvos-sebészi Tanintézet 1775–1872 közötti történetét. Tizenhárom évig volt ennek a tanára, s utolsó évében igazgatója is. Úgyhogy mondhatni nála nem is volt illetékesebb e munkára. Alapos előkészületek, levéltári kutatások alapján állította össze a művet, s felküldte a minisztériumba. Az azonban nem nyomatta ki, csak elismeréssel nyugtázta elkészültét. Úgyhogy 1889-ben a professzor átdolgozva az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvos-természettudományi szakosztályának keretében előadta az intézménytörténetet. [13] Az megjelent az Orvos-természettudományi Értesítőben, s 1890-ben az Orvosi kar tantestületének ajánlva önálló 80 lapos füzetben. [8, 9] Ez a munka függelékében tartalmazza a tanárok és tanársegédek teljes névsorát, azok szakirodalmi munkásságát, az 1831-től diplomát szerettek névsorát, a bábaképzés történetét és a végzetek számadatait. Ezzel a kolozsvári felsőoktatás történetének egyik alapművét állította össze Maizner.

2. kép: Maizner tankönyve

1889 szeptemberében az egyetemen megünnepelték tanári működésének 30. évfordulóját. Az 1890-es években a professor betegeskedni kezdett. Miután 1892-ben felesége meghalt, s ugyanabban az évben fia, ifj. Maizner János megszerezte orvosdoktori diplomáját, ő 64 évesen nyugalmazását kérte. Ebből az alkalomból a vallás- és közoktatásügyi miniszter „hosszú és buzgó szolgálatában szerzett érdemeiért” köszönetét és elismerését továbbította a rektor útján. A rektor és az egyetemi tanács tagjai a lakásán keresve fel Maiznert „őszinte jókívánatokkal” búcsúztak el. A nyugalmazott professor amíg bírta, még folytatta praxisát. Élete utolsó öt évében „se látott, se hallott” – írták róla egy nekrológban. [1] 1902. június 30-án halt meg. Kossuth Lajos utcai házából kísérték ki a Házsongárdi temető „Maizner-kertjébe”, ahol utóbb szép márványoszlopra vésték fel nevét. A sírt az 1980-as évek közepén elpusztították.

3. kép: Gyászír

Maizner professzor orvosi működéséről nem sokat tudunk. A primitív – vízvezeték és csatornázás nélküli – Szülőintézetben nem lehetett nagy igényeket támasztani. Bizonyára meggyőződéssel hirdette és adta tovább a Semmelweistől tanultakat, s amennyire lehetett, a betegellátásban is érvényesítette azokat. Maizner János mint a kolozsvári egyetem első orvostanári karának markáns egyénisége vonult be a várostörténetbe és Semmelweis híveként a magyar orvostörténetbe.

Irodalom

- 1 Gyászír. Id. Maizner János. Váczi Közlöny, XXIV. évf. (1902). 28. sz. (júl. 3.)
- 2 DÖRNYEI Sándor–DÖRNYEINÉ DAPSY Henriette: *Semmelweis utóéletének első évtizede*. Orvostörténeti Közlemények, 46–47. sz. (1968). 81–93; 55–56. sz. (1970). 123–155.
- 3 ENGEL Gábor: *Az országos gyermek menházak ügyében, tekintettel a kolozsvári Kir. Szülőintézet által ápolásra kiadott gyermekekre*. Orvos-Természettudományi Értesítő, X. évf. 7. köt. (1885) 3. sz. 217–234.
- 4 GAAL György: *Csikszeredai Szabó József*. In: *Hivatás és tudomány*. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiemelkedő személyiségei. Kolozsvár, 2009. 433–444.
- 5 GAAL György: *Egyetem a Farkas utcában*. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem előzményei, korszakai és vonzatai. [3. kiadás] Kolozsvár, 2012.
- 6 GAAL György: *Engel Gábor (1852–1935) kórházigazgató és önéletírása*. Orvostörténeti Közlemények, 105–106. sz. (1984) 75–90.
- 7 MAIZNER János: *Kimutatás a pesti Szülészeti Kórodának az 1857/8-iki tanév alatti működéséről*. Orvosi Hetilap, II. évf. (1858). 43. sz. 673–678.

8 MAIZNER János: *A kolozsvári Orvos-sebészi Tanintézet történeti vázlata 1775–1872.* Orvos-természettudományi Értesítő, XIV. évf. (1889). 1–24., 105–160. Német összefoglaló: 95–97., 229–236.

9 MAIZNER János: *A kolozsvári Orvos-sebészi Tanintézet történeti vázlata 1775–1872.* Kolozsvárt, 1890.

10 MAIZNER János: *A magyar orvosi irodalom – 16. század közepétől 1770-ig.* Kolozsvári Közlöny, IV. évf. (1885) 211. (szept. 15.), 212. (szept. 16.), 214. (szept. 18.), 215. (szept. 19.), 216. (szept. 20.), 218. (szept. 23.), 219. (szept. 24.), 220. (szept. 25.) sz. Különnyomatban: *A magyar orvostudományi irodalom 1770-ig.* Ismerteti: Dr. Maizner János tanár. Kolozsvárt, 1885. 32 p.

11 PATAKI Dániel: *Erdélyország kórházainak rövid leírása.* In: Erdély Nagyfejedelemség hivatali tiszti névtára 1863-dik évre. Kolozsvárt, 1863. 103–110.

12 [PATAKI Jenő:] *Ákontz Károly.* Erdélyi Orvosi Lap, VI. évf. (1925). 5. sz. (márc. 1.)

13 PATAKI Jenő: *Az Orvostudományi Szakosztály története 1879–1934.* In: *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület háromnegyedszázados tudományos működése 1859–1934.* Szerkesztette: György Lajos. Cluj-Kolozsvár, 1937. 89–162.